

HT BSVS209 - Mítosz, legenda és mese az Ószövetségben és az Ókori Közel-Keleten

HT BSVS209 Mítosz, legenda és mese az Ószövetségben és az Ókori Közel-Keleten				
Tantárgy felelőse: Dr. Karasszon István	Féléves óraszám: N:30	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Dr. Csabai Ágnes				
Előadók fogadóórái:	Kredit: 2	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: KV/SZV			Értékelés módszere:
<i>A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:</i>				
<i>A szeminárium célja</i> A kurzus célja, hogy a hallgatók megismerkedjenek a Termékeny Félhold földrajzával, illetve a régió történetével, kultúrájával és vallásaival az i. e. II. évezred második és az i. e. I. évezred első fele közötti időszakban. Így az ókori szöveges források feldolgozása és a jelentősebb régészeti leletek megismerése révén a hallgatók objektív képet kaphatnak a térségről. Ezen kívül meghatározott, legendás ószövetségi történetek elemzése révén megismerjék e narratívák univerzális, ill. folklór-elemeit, a félév második felétől pedig betekintést nyerjenek a zsidó irodalom, mítosz-alkotás és folklór egyiptomi ill. mezopotámiai elemekkel gazdagított képzetvilágába.				

A jegyszerzés feltételei:

A jegyszerzés előfeltétele az órák rendszeres látogatása, az órai munkában való aktív részvétel és a feladott szakirodalom kritikai elemzésének és értelmezésének elsajátítása.

A hallgatók ezen felül prezentációt tartanak az oktatóval közösen kijelölt témából, melyet ezután szemináriumi dolgozat formájában is kidolgoznak. A dolgozatok leadásának határideje a félév utolsó órája.

Tervezett tanmenet

- **Bevezetés:** A Termékeny Félhold "kialakulása", története az ie II. évezredben és geopolitikai jelentősége

Kötelező irodalom

A. Kuhrt, *Az ókori Közel-Kelet*, (ford: Mohay Gergely), Budapest: PPKE-BTK, 2005

J. Harmatta, (szerk.): *Ókori Keleti Történeti Cherstomathia*, Budapest: Osiris, 2003.

M. Roaf, *A mezopotámiai világ atlasza*, (ford.: Dezső Tamás), Budapest: Helikon Kiadó-Magyar Könyvklub, 1998

Ajánlott irodalom

R. Wallenfels/J. M. Sasson (eds.), *The Ancient Near East, An Encyclopedia for Students*, I-IV, New York: Charles Scribner's Sons, 2000.

- **A Termékeny Félhold az ie I. évezredben:** királyságok, városállamok, kereskedelmi és kulturális kapcsolatok, írásos források áttekintése

Kötelező irodalom

Klengel, *Az ókori Szíria*, (ford.: Tarnói Judit), Budapest: Gondolat, 1977

Miller-Hayes, *Az ókori Izrael és Juda története*, (ford.: Erdős Ágnes), Budapest: PPKE-BTK, 2003

Ajánlott irodalom

H. Klengel, *Syria, 3000 to 300 B. C.: a Handbook of Political History*, Akademie Verlag, 1992

- **A Birodalmak:** Szövetségesek és ellenségek, ie. II. évezred vége. (Egyiptom, Mitanni Birodalom, asszírok és a hettiták, az Amarna-levelek ehhez kapcsolódó részeinek áttekintése)

Kötelező irodalom

A. Kuhrt, *Az ókori Közel-Kelet*, (ford.: Mohay Gergely), Budapest: PPKE-BTK, 2005

J. Harmatta, (szerk.): *Ókori keleti történeti cherstomathia*, Budapest: Osiris, 2003.

M. Roaf, *A mezopotámiai világ atlasza*, (ford.: Dezső Tamás), Budapest: Helikon Kiadó-Magyar Könyvklub, 1998

I. Shaw, *Az ókori Egyiptom története*, (ford.: Kmilcsik Ágnes), Budapest: Gold Book Kft, 2000

Ajánlott irodalom

The Cambridge Ancient History III/2, Cambridge: Cambridge University Press, 1991
http://home.lu.lv/~harijs/Macibu_materiali/Seno_laiku_Vesture_Kemridzhas/Vol.%203.2.%20Assyria%20Babylon%20Empires%208-6th%20c.pdf

The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East, I-V, New York/Oxford: Oxford University Press, 1997

R. Wallenfels/J. M. Sasson (eds.), *The Ancient Near East, An Encyclopedia for Students*, I-IV, New York: Charles Scribner's Sons, 2000

- **Nagyhatalmak gyűrűjében:** Izrael és Juda politikai helyzete a birodalmak között az ie. I. évezredben

Kötelező irodalom

Miller-Hayes, *Az ókori Izrael és Juda története*, (ford.: Erdős Ágnes), Budapest: PPKE-BTK, 2003

A. Kuhrt, *Az ókori Közel-Kelet*, (ford: Mohay Gergely), Budapest: PPKE-BTK, 2005

I. Shaw, *Az ókori Egyiptom története*, (ford.: Kmilcsik Ágnes), Budapest: Gold Book Kft, 2000

Ajánlott irodalom

R. Wallenfels/J. M. Sasson (eds.), *The Ancient Near East, An Encyclopedia for Students*, I-IV, New York: Charles Scribner's Sons, 2000

The Cambridge Ancient History III/2, Cambridge: Cambridge University Press, 1991

- **Mítosz, legenda, mese**

Kötelező irodalom:

Kerényi Károly: *Mi a mitológia?:* Tanulmányok a Homérosi himnuszokhoz. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1988. 5-27.

Lévi-Strauss, Claude: *Struktúra és forma. Gondolatok Vladimir Propp egy munkája kapcsán.* In: Uő., *Strukturális antropológia II.* Budapest: Osiris. 99–122.

Ajánlott irodalom:

Dundes, Alan: *Holy Writ as Oral Lit: The Bible as Folklore.* New York – Oxford: Rowman & Littlefield, 1999. 1–21.

Lincoln, Bruce: *Theorizing Myth: Narrative, Ideology, and Scholarship.* Chicago: University of Chicago Press, 2007. (részletek)

- **Genesis 1-11 – A pártütő angyalok**

Forrás:

- Gen 6:1–4 (A Magyar Bibliatársulat Revideált Új Fordítása (Budapest: Kálvin, 2014) <https://abibliamindenkie.hu/>)
- 1Henok 6–11 (Fröhlich Ida – Dobos Károly Dániel (szerk.), *Henok könyvei* (Ószövetségi Apokrifek 1). Piliscsaba: PPKE, 2009. 27–35.

Kötelező irodalom:

Fröhlich Ida: Mesopotamian Elements and the Watchers Traditions. In: A Harkins, K Coblenz-Bautch, J Endres (szerk.), *The Watchers in Jewish and Christian Traditions*. Minneapolis: Fortress Press, 2014. 11-24.

Tamási Balázs: Qumráni szövegek - pártütő angyalok : A "rossz" eredete a közösség világképében. *Ókor* 2006/2, 12–19.

Ajánlott irodalom:

Drawnel, Henryk: Knowledge Transmission in the Context of the Watchers' Sexual Sin with the Women in 1 Enoch 6-11. *BibAn* 2 (2012). 123–151.

Drawnel, Henryk: The punishment of Asael (1 En. 10,4-8) and Mesopotamian anti-witchcraft literature. *Revue de Qumran* 25 (2012). 369–394.

Fröhlich Ida: The Figures of the Watchers in the Enochic Tradition (1-3 Enoch). *Henoch* 33.1 (2011) 6-26.

- **Genesis 1-11 – A vízözön mítosza**

Forrás:

- Gen 6–8
- Gilgames-eposz, XI. tábla (Háklár Noémi: A Gilgames-eposz. *Antik Tanulmányok*, 42/1–2 (1998), 207–259.)

<https://www.soas.ac.uk/baplar/recordings/the-epic-of-gilgame-standard-version-tablet-xi-lines-1-163-read-by-karl-hecker.html>

Kötelező irodalom:

FINKEL, Irving L.: *The Ark Before Noah: Decoding the Story of the Flood*. London, United Kingdom : Hodder & Stoughton, 2014. (részletek)

Lambert, Wilfred G.: A New Look at the Babylonian Background of Genesis. In: Hess, R. S. – Tsumura, D. T. (szerk.), *“I Studied Inscriptions from before the Flood” : Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1-11*. Winona Lake: Eisenbrauns, 1994. 96–113.

Ajánlott irodalom:

Blenkinsopp, Joseph: *Creation, Un-Creation, Re-Creation. A Discursive Commentary on Genesis 1–11*. London, New York : T & T Clark, 2011. (részletek)

- **Születési legendák**

Forrás:

- Mózes születése (Exodus 1–3. fejezet)
- Sarrukín-legenda (Harmatta János (szerk.): *Ókori Keleti Történeti Chrestomathia*. Budapest: Osiris, 2003. 106. oldal)
- Kürosz (Hérodotosz I, 107-122),
- Romulus és Remus (Titus Livius: *A római nép története a város alapításától* I.4)

Kötelező irodalom:

Henkelman, Wouter F. M.: The Birth of Gilgameš (Ael. NA XII.21): A case study in literary receptivity. In: Robert Rollinger – Brigitte Truschnegg (szerk.), *Altertum und Mittelmeerraum. Die antike Welt diesseits und jenseits der Levante. Festschrift für Peter W. Heider zum 60. Geburtstag*. Oriens et Occidens 12. Stuttgart: Franz Steiner Verlag 2006, 807-856. §4 („Sargon”)

Ajánlott irodalom:

Henkelman, Wouter F. M.: The Birth of Gilgameš (Ael. NA XII.21): A case study in literary receptivity. In: Robert Rollinger – Brigitte Truschnegg (szerk.), *Altertum und Mittelmeerraum. Die antike Welt diesseits und jenseits der Levante. Festschrift für Peter W. Heider zum 60. Geburtstag*. Oriens et Occidens 12. Stuttgart: Franz Steiner Verlag 2006, 807-856. (teljes tanulmány)

Sumer nyelvű Sarrukín-legenda:

Cooper, J.S., and Heimpel, W., "The Sumerian Sargon Legend", *Journal of the American Oriental Society* 103 (1983), 67-82

Alster, Bendt, "A Note on the Uriah Letter in the Sumerian Sargon Legend", *Zeitschrift für Assyriologie* 77 (1987), 169-173.

- **Hőslegendák 1**

Forrás:

- Sámson-történetek (Bírák könyve 13-16. fejezet)
- Saul (1 Sámuel 9-18; 31)

Kötelező irodalom:

Karasszon István: Sámson–Izrael bírása? In: Uő, *Az Ószövetség fényei*. Budapest: Mundus, 2002. 233-242.

Kamrada Dolores: Akiben YHWH lelke lakik. Isteni megszállottság a bibliai hőshagyományban. *Axis* 2012/1, 83-111.

Ajánlott irodalom:

Segal, Robert: The Life of King Saul as Myth. In: Dexter E. Callender, Jr. (szerk.), *Myth and Scripture*. Atlanta: Society of Biblical Literature, 2014. 245-274.

• **Hőslegendák 2: Próbátételek, párviadal és beavatás**

Forrás:

- Dávid és Góliát története (1Sám 17)
- Szinuhe és a Szíriai vitéz (Szinuhe története)

Kötelező irodalom:

Kákósy L. & Dobrovits A. (ford.) *A paraszt panaszai - óegyiptomi novellák*, Budapest: Magyar Helikon, 1963. 19-38.

van Gennep, Arnold: *Átmeneti rítusok* (ford. Vargyas Zoltán). Budapest: L'Harmattan, 2007.

Jason, Heda: The Story of David and Goliath: A Folk Epic? *Biblica* 60 (1979), 36-90.

Ajánlott irodalom:

Propp, Vlagyimir Jakovlevics: *A mese morfológiája*. Budapest: Osiris – Századvég, 1999 [1928]. részletek

A. Spalinger, "Orientations on *Sinuhe*" *SAK* 25 (1998), 311-339.

H. Goedicke, "Sinuhe's Duel" *JARCE* 21 (1984) 197-201.

Hans-W. Fisher-Elfert "The hero of Retjenu - an execration figure" *JEA* 82 (1996), 198-199.

Segal, Robert, *Myth: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2004. Chapter 4 („Myth and Ritual”)

- **Hőslegendák, születési és beavatási legendák —monomitoszok?**

Forrás:

- Mózes története
- Gilgames-eposz (Háklár Noémi: A Gilgames-eposz. *Antik Tanulmányok*, 42/1–2 (1998), 207–259.)

Kötelező irodalom:

Campbell, Joseph: *The Hero with a Thousand Faces*. Oxford and Princeton: Princeton University Press, [1949] 2004. **Magyarul: *Az ezerarcú hős*** [ford. Varjasi Farkas Csaba]. Budapest, 2010.

Segal, Robert, *Myth: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2004. **Chater 6: „Myth and Psychology”.**

Ajánlott irodalom:

Boll, Julia: [Harry](http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836) [HYPERLINK "http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836"](http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836) [Potter's](http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836) [HYPERLINK "http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836"](http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836) [archetypal](http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836) [HYPERLINK "http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836"](http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836) [journey](http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-231836). In: Berndt, Katrin et al. (szerk.): *Heroism in the Harry Potter series*. Farnham [u.a.] : Ashgate, 2011. 85-104.

Jung, Carl G.: *Az archetípusok és a kollektív tudattalan*. Budapest: Scolar, 2011.

Segal, Robert: Joseph Campbell's Theory of Myth. In: Alan Dundes (szerk.), *Sacred Narrative: Readings in the Theory of Myth*. Berkeley: University of California Press, 1984, 256-69. Reprinted from *Journal of the American Academy of Religion Supplement*, 44 (March 1979), 98-114.

- **Hieros logos – alapítási legendák**

Forrás

Salamon temploma (1Kir 5–9; 2Krón 2–5)

Kötelező irodalom:

Hurowitz, Victor A.: Chapter 7: Building Stories in the Bible and Post-biblical Literature. In: Uő., *I Have Built You an Exalted House: Temple Building in the Bible in Light of Mesopotamian and Northwest Semitic Writings* (JSOT Supplement Series 115). Sheffield: JSOT Press, 1992. 106-125.

Ajánlott irodalom:

Hurowitz, Victor A. 1992: *I Have Built You an Exalted House: Temple Building in the Bible in Light of Mesopotamian and Northwest Semitic Writings* (JSOT Supplement Series 115). Sheffield: JSOT Press, 1992

- **Udvari legendák: Legendák születése, Dániel könyve**

Forrás: Dániel 1, 2, 4

József-történet (1Móz 41)

- „The Verse Account of Nabonidus” (Verses Beszámoló), fordítás: Pritchard, James B.: *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. Princeton: Princeton University Press, 1969³. 312–315.
- *Nabúnaj Imája* (4Q242): Komoróczy Géza: *Kiáltó szó a pusztában. A holt-tengeri tekercek*. Budapest: Osiris, 1998. 174–179.

Kommentár: Collins, John J. 1993: *Daniel: A Commentary on the Book of Daniel* (Hermeneia: A Critical and Historical Commentary on the Bible). Minneapolis: Fortress Press. 127–234. (továbbiakban: Collins 1993)

Kötelező irodalom:

Komoróczy Géza: Babylóni történelem Dániel könyvében I. *Jeromos füzetek* 39 (2000). 5-18.

Komoróczy, Arany fej, agyaglabú szobron. Az asszír világbirodalom széthullása. In: Uő., *Bezárkózás a nemzeti hagyományba*. Budapest: Osiris, 1995. 100-167.

Komoróczy Géza: Rangjavesztett tudomány. Álomfejtés az ókori Mezopotámiában. In: Uő., *Bezárkózás a nemzeti hagyományba*. Budapest: Osiris, 1995.

Assmann, Jan: Izrael és a vallás feltalálása. In: *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Budapest: Atlantisz. 193-223.

Ajánlott irodalom:

Ahiqár-történet – udvari legendák:

Avalos, Hector 2014: Nebuchadnezzar's Affliction: New Mesopotamian Parallels for Daniel 4. *Journal of Biblical Literature* 133, 497–507.

Henze, Matthias: *The Madness of King Nebuchadnezzar: The Ancient Near Eastern Origins and Early History of Interpretation of Daniel 4*. Leiden: Brill, 1999. Chapter 2: The Babylonian Prehistory of Nebuchadnezzar's Madness (pp. 51–100).

Naor, Bezalel: Joseph and Daniel: Court Jews and Dreamers. *Jewish Bible Quarterly* 30,1 (2002) 10-16.

Noegel, Scott B.: Dreams and Dream interpreters in Mesopotamia and in the Hebrew Bible. In Bulkeley, K. (szerk.): *Dreams: A Reader on Religious, Cultural, and Psychological Dimensions of Dreaming*. New York: Palgrave, 2001. 45–71.

Salvesen, A.: The Legacy of Babylon and Nineveh in Aramaic Sources. In: S. Dalley (ed.), *The Legacy of Mesopotamia*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 139-161.

- **Befejező óra**

A további, részletes szakirodalom ismertetésére a félév során kerül sor.